

Drogi wszystkim przyjazne

Rozbudowa infrastruktury liniowej umożliwia nam coraz sprawniejsze przemieszczanie się, ale jednocześnie tworzy szczelne bariery ekologiczne fragmentujące siedliska przyrodnicze i uniemożliwiające naturalne ruchy zwierząt. Praktycznie każda z istniejących i projektowanych w Polsce dróg szybkiego ruchu i autostrad koliduje z obszarami cennymi przyrodniczo – siedliskami fauny, korytarzami ekologicznymi czy ostojami sieci Natura 2000. Bariera w postaci ogrodzonej na dziesiątkach kilometrów drogi powoduje zahamowanie migracji i wędrówek zwierząt. Gatunki tracą dostęp do siedlisk i ograniczony zostaje przepływ genów w populacjach, co w efekcie prowadzi do ich osłabienia i stopniowego wymierania. Duża liczba zwierząt ginie także w kolizjach drogowych, co wpływa negatywnie na liczebność rzadkich i chronionych gatunków, a jednocześnie stwarza istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa i zdrowia, a niejednokrotnie także życia uczestników ruchu drogowego.

Górne przejścia dla zwierząt nad drogą ekspresową S-5 i linią kolejową E59 – optymalne rozwiązania dla minimalizacji skumulowanych oddziaływań barierowych. W projektowaniu przejść uczestniczyli przyrodniczy. Fot. Rafał T. Kurek

Szczegółowa analiza kolizji planowanej do realizacji sieci dróg szybkiego ruchu (do 2020 r.) z siecią korytarzy ekologicznych i siedlisk fauny pozwoliła na wskazanie 30 odcinków najbardziej konfliktowych dla zachowania łączności ekologicznej. Drogi te przecinają korytarze ekologiczne o znaczeniu paneuropejskim i krajowym na łącznej długości ok. 1010 km. To ogromne zagrożenie dla zachowania bioróżnorodności, o skali niespotykanej dotąd w Polsce. Niestety nie wszystkie odcinki dróg będą posiadały właściwe rozwiązania minimalizujące barierowe oddziaływania – można to założyć z dużym prawdopodobieństwem w oparciu o dotychczasowe doświadczenia odnośnie do skuteczności środowiskowych zabezpieczeń. Jeśli nadal obserwowane będą istotne błędy przy projektowaniu i budowie mostów i przejść dla zwierząt, to kolizje sieci drogowej z korytarzami ekologicznymi pozostaną jednym z priorytetowych zagrożeń dla ochrony różnorodności biologicznej w skali krajowej i kontynentalnej.

Drogi życia

Pracownia na rzecz Wszystkich Istot od 15 lat prowadzi szeroko zakrojone działania dla podnoszenia standardów ochrony przyrody przy drogach i wdrażania rozwiązań optymalnych pod względem ekologicznym i ekonomicznym.

Górne przejścia dla zwierząt nad drogą ekspresową S-5 i linią kolejową E59 – optymalne rozwiązania dla minimalizacji skumulowanych oddziaływań barierowych. W projektowaniu przejść uczestniczyli przyrodnicy. Fot. Rafał T. Kurek

Od 2014 r. realizujemy projekt „Drogi życia – ochrona korytarzy ekologicznych dla ludzi i przyrody”, którego celem jest monitorowanie skuteczności ochrony łączności ekologicznej oraz propagowanie najlepszej wiedzy i doświadczeń wśród podmiotów odpowiedzialnych za planowanie, projektowanie i budowę dróg. Działania projektowe obejmują ocenę dotychczas zrealizowanych inwestycji oraz dróg obecnie projektowanych, na różnych etapach opracowania dokumentacji i wydawania decyzji.

W ramach projektu tworzymy dogodne warunki do partnerskiej międzysektorowej współpracy, udzielamy bezpłatnego wsparcia merytorycznego w naszym punkcie konsultacyjnym i pomagamy szukać najlepszych rozwiązań konfliktów środowiskowych. Dla wszystkich zainteresowanych ochroną łączności ekologicznej stworzyliśmy serwis tematyczny korytarze.pl – cenne źródło wiedzy specjalistycznej oraz unikatowy zbiór multimedialnych materiałów.

Skala problemu

Realizację projektu „Drogi życia” rozpoczęliśmy od przeprowadzenia wizji terenowych przy istniejących drogach i oceny rozwiązań służących ochronie zwierząt i łączności ekologicznej. Wybierając 20 najbardziej konfliktowych przyrodniczo odcinków (powstałych w latach 2011–2015) wskazaliśmy takie, które pozwolą określić problemy środowiskowe najpilniejsze obecnie do rozwiązania.

Wilki stosunkowo często giną na drogach z niewłaściwie zaprojektowanymi ogrodzeniami ochronnymi – droga krajowa nr 16, odcinek: Barczewo-Biskupiec. W przypadku rzadkich i chronionych gatunków śmiertelność na drogach posiada często istotny wpływ na trwałość lokalnych

Wyniki obserwacji terenowych nie były zaskoczeniem – potwierdziły się nasze obawy odnośnie do braku wdrożenia jednolitych standardów ochrony zwierząt oraz powszechnej „uznaniowości” w zakresie stosowanych rozwiązań. W jednym okresie powstały w Polsce drogi zaprojektowane z uwzględnieniem wysokich standardów środowiskowych i takie, gdzie zabezpieczenia środowiskowe zostały praktycznie pominięte, pomimo istotnych negatywnych oddziaływań. Znamienne jest, że pierwsza grupa dróg, to inwestycje projektowane ze znaczącym udziałem przyrodników i partnerów społecznych. Dzięki konstruktywnej współpracy z projektantami i administracją branżową udało się w ciągu zaledwie kilku lat wdrożyć w Polsce optymalne rozwiązania w projektowaniu górnych przejść dla zwierząt – to duży sukces, który pokazuje, że możemy na europejskim poziomie chronić przyrodę przy drogach, jednocześnie racjonalnie wykorzystując środki finansowe.

Niestety w przypadku pozostałych typów przejść dla zwierząt sytuacja wygląda zdecydowanie gorzej. Obserwacje terenowe potwierdzają liczne błędy przy projektowaniu wszystkich przejść dolnych (zwłaszcza zespolonych z ciekami i drogami), w przypadku zaś przepustów dla płazów trudno w ogóle znaleźć pozytywne przykłady. Ochrona herpetofauny to główny i powszechny problem, obecny praktycznie przy każdym odcinku istniejącej drogi. Pomimo budowy wielu dedykowanych przejść i setek kilometrów ogrodzeń ochronnych, płazy nie są skutecznie chronione – giną masowo na jezdnich i w obiektach odwodnienia, a błędy w projektowaniu przepustów nie zapewniają ciągłości szlaków migracji.

Pieniądze to nie wszystko

Przykład problemów z ochroną płazów przy istniejących drogach wskazuje, że nie zawsze wysokie nakłady na działania środowiskowe przynoszą adekwatne rezultaty. Często najprostsze w projektowaniu objekty mogą sprawiać istotne problemy, np. budowa płotków ochronnych dla płazów – przy 20 monitorowanych w ramach projektu odcinkach dróg istnieje kilkanaście różnych rozwiązań konstrukcyjnych, a żadne z nich nie jest wystarczająco skuteczne.

Ogrodzenia dla płazów nie spełniają zaleceń literatury specjalistycznej, nie spełniają nawet wytycznych projektowych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad. Z pozoru banalny problem nie zostanie rozwiązany bez udziału przyrodników – po raz kolejny konieczne jest szerokie wykorzystanie wiedzy, wymiana doświadczeń, implementacja i rozpowszechnianie „dobrych praktyk”.

Mając świadomość istniejących problemów i potrzeb, prowadzimy w ramach projektu „Drogi życia” punkt bezpłatnych konsultacji, przeznaczony dla wszystkich podmiotów i instytucji odpowiedzialnych za projektowanie i realizację inwestycji liniowych. Celem działania punktu konsultacyjnego jest udzielanie pomocy merytorycznej związanej z działaniami dla ochrony dziko żyjącej fauny w trakcie planowania i projektowania inwestycji drogowych i kolejowych. Zastosowanie skutecznych działań minimalizujących może rozwiązać większość problemów środowiskowych przy drogach, a kluczem do rozwiązania jest przede wszystkim profesjonalna analiza realnych zagrożeń ekologicznych i wprowadzenie adekwatnych rozwiązań technicznych. Optymalizacja działań minimalizujących często oznacza także efektywną racjonalizację budżetów inwestycji – przez rezygnację z mało efektywnych przejść dla zwierząt czy nieskutecznych ogrodzeń dla płazów.

Mapa korytarzy

Mapa korytarzy ekologicznych opracowana w ramach wspólnego projektu Pracowni i Instytutu

Biologii Ssaków PAN w Białowieży, to podstawowe narzędzie pozwalające na skuteczną ochronę łączności ekologicznej w Polsce.

Dzięki projektowi „Drogi życia” mapa dostępna jest dziś w tematycznym geoserwisie, jako część portalu korytarze.pl – jedyne w Polsce serwisu poświęconego minimalizacji wpływu dróg na przyrodę. Serwis to kompendium specjalistycznej wiedzy oraz platforma wymiany informacji i profesjonalnego wsparcia dla rozwiązywania problemów ochrony korytarzy ekologicznych w Polsce. Zarówno profesjonalści, jak i wszyscy zainteresowani problematyką łączności ekologicznej znajdą w serwisie cenne informacje i materiały edukacyjne, w tym bogaty zbiór zdjęć i materiałów filmowych wykonanych przy pomocy fotopułapek w trakcie projektów monitoringowych.

Rafał T. Kurek

Projekt „Drogi życia - ochrona korytarzy ekologicznych dla ludzi i przyrody” realizowany jest w ramach Programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z funduszy EOG.